

40 anys

de l'Escola de Natura **Can Lleonart**
i d'educació ambiental al
Montseny (1978-2018)

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

Espais Naturals i Medi Ambient
Gerència de Serveis d'Espais Naturals
Comte d'Urgell, 187. 08036 Barcelona
Tel. 934 022 428
xarxaparc@diba.cat
parcs.diba.cat

**Diputació
Barcelona**

#DibaOberta

Diputació de Girona

40 anys

de l'Escola de Natura Can Lleonart
i d'educació ambiental al
Montseny (1978-2018)

Diputació
Barcelona

#DibaOberta

Diputació de Girona

Sumari

1977

1986

Pàg. 8-21

Can Lleonart, primera escola de natura
Pàg. 12-13

L'origen de l'edifici Torre Lleonart
Pàg. 14-15

L'itinerari de Can Lleonart, una experiència pionera
Pàg. 16-17

Can Lleonart, un recurs per a milers d'alumnes
Pàg. 18

Cursos i seminaris, més enllà de sortides escolars
Pàg. 18-19

L'esclat dels equipaments
Pàg. 20-21

Els precedents de l'educació ambiental a casa nostra
Pàg. 22-23

L'Escola de Mestres Rosa Sensat, una lluita per la renovació pedagògica
Pàg. 24

Els inicis de l'educació ambiental a Catalunya i al Montseny
Pàg. 25

1987

1997

Pàg. 26-37

Els agermanaments del Montseny, uns territoris que es donen la mà
Pàg. 30-31

Patrimoni natural i cultural: els eixos del programa «Viu el Parc»
Pàg. 32-33

«El Montseny i el futur», un debat per millorar la gestió i l'ús del Parc
Pàg. 34

Les unitats didàctiques del Montseny, una guia innovadora per a les sortides escolars
Pàg. 35

La primera xarxa d'equipaments educatius del Montseny, un recurs per al currículum educatiu
Pàg. 36-37

1998

2008

Pàg. 38-49

Els centres escolars sumen esforços per afavorir la sostenibilitat
Pàg. 42-43

El Parc, punt de trobada per a professionals, tècnics i investigadors
Pàg. 44

«Coneguem els nostres parcs», un programa amb 36 anys d'història
Pàg. 45

Estratègia catalana d'educació ambiental, una eina per a un futur sostenible
Pàg. 46-47

L'agenda escolar del Montseny, una eina de treball per als alumnes de primària
Pàg. 48

«El Montseny a l'escola», un apropament al Parc des dels centres educatius
Pàg. 49

2009

2018

Pàg. 50-61

Fer compatible el turisme i la sostenibilitat, un repte per als espais naturals
Pàg. 54

El Pla estratègic d'educació ambiental del Montseny, una eina en evolució constant
Pàg. 55

Els parcs naturals, espais accessibles per a tothom
Pàg. 56-57

LIFE Tritó Montseny, un projecte que vol garantir la conservació d'una espècie única al món
Pàg. 58-59

2018: doble celebració al Parc Natural del Montseny
Pàg. 60-61

40 anys de gestió de l'Escola de Natura Can Lleonart
Pàg. 62-63

Edició i producció: Gabinet de Premsa i Comunicació de la Diputació de Barcelona

Data d'edició: setembre 2018

Copyright de l'edició: Diputació de Barcelona
Copyright dels textos: Zum SCP
Coordinació: Gerència de Serveis d'Espais Naturals
Realització: Fundació VINCLES, participació, educació i sostenibilitat
Textos: Zum SCP
Suport en la documentació: Laia Guardiola
Disseny i maquetació: Blanca Vigas i Laura Padrisa

Col·laboradors: Anna Agenjo, Antoni Alarcon, Antoni Arrizabalaga, Joana Barber, Martí Boada, Antoni Bombí, Joan Borrell, Lola Casas, Ignasi Castellví, Manel Cervera, Mireia Latorre, Francesc Llimona, Gonçal Luna, Maribel Marín, Pep Martín, Anna Mas, Josep Melero, Àngel Miño, Marina Mir, Èlia Montagud, Juanjo Ortega, Lluís Pagespetit, Patrícia Rovira, Misericòrdia Soronellas, Jaume Terradas

Imatges: Associació de Mestres Rosa Sensat (AMRS), Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya (DTS), Fèlix Amat (FA), Jordi Bas (JB), Lluís Carro (LC), Lluís Pagespetit (LP), Martí Boada (MB), Mireia Latorre (ML), Reserva de la Biosfera La Amistad (RBA), Arxiu de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona (XPN)

Agraïments: Associació de Mestres Rosa Sensat, Museu de Ciències Naturals de Granollers, Zoo de Barcelona, Museu Etnològic del Montseny (La Gabella), arxiu particular familiar Antoni Jonch

Presentacions

No es pot negar que la declaració del Montseny com a parc natural el 1977 –ara fa quaranta anys– va ajudar a consolidar el massís com a escola de natura per a milers d'alumnes, mestres i famílies de tot el país. El Montseny és la muntanya vora la ciutat. I com deien els noucentistes: «La ciutat serà bona i serà culta, o la ciutat serà encara primitiva i imperfecta segons sàpiga tractar la muntanya».

Tot i que l'atractiu del massís com a escola d'excursionistes i científics ve de decennis enrere, podem dir que l'atractiu pedagògic és també inherent a la seva consolidació com a espai protegit. La posada en marxa d'activitats educatives a l'Escola de Natura Can Lleonart –la primera a tot Catalunya, a la vall de Santa Fe– el febrer de 1978 n'és una prova irrefutable. L'atorgament al Parc de la figura de reserva de la biosfera per part de la UNESCO l'abril del mateix any no fa sinó reforçar aquest aspecte. Celebrem enguany, doncs, aquesta doble efemèride.

Conèixer per respectar, implicar-se per sensibilitzar activament. Aquesta ha estat la línia d'acció que ha marcat la gestió del Parc i la línia estratègica dels programes d'educació ambiental que s'hi han promogut. El programa «El Montseny a l'escola» és el resultat evident –per bé que no el colofó– de tot aquest procés.

Voldria expressar un agraïment sincer a tots els educadors i les educadores ambientals que, des de l'àmbit públic o privat, han fet que aquests quaranta anys hagin estat una història d'excel·lència. Cal conèixer el passat, cert, però sobretot cal mirar cap al futur amb els mateixos ànims amb què ho van fer els qui van entendre l'educació ambiental com una eina indispensable per construir una societat més crítica, justa i responsable. La història de l'educació ambiental a Catalunya és la història de l'educació ambiental al Montseny. Que continuï essent així dependrà de la complicitat de tots. El compromís de la Diputació de Barcelona en aquest sentit és ferm. I les pàgines d'aquesta publicació així ho testimonien.

Marc Castells i Berzosa
President de la Diputació de Barcelona

La preservació de l'entorn natural del nostre país és una de les prioritats de la Diputació de Girona. La institució treballa molt, coordinadament amb altres institucions, per garantir la màxima protecció del medi natural.

Una de les actuacions de les quals ens sentim més orgullosos és la portada a terme amb la Diputació de Barcelona en relació amb la conservació del Parc Natural del Montseny.

Una tasca començada fa ara quaranta anys. Durant aquest temps hem impulsat programes d'educació ambiental a les escoles d'educació primària, i col·laborem amb les entitats que, sobre el territori, conserven, difonen i investiguen el patrimoni cultural del massís, entre altres accions. El nostre compromís, ferm, és garantir la sostenibilitat del Parc Natural i fer-la compatible amb l'ús que en poden fer els ciutadans de tot el país. Per aquest motiu hem apostat per promoure especialment programes d'educació ambiental, que creiem fonamentals per formar ciutadans responsables des de ben petits.

Miquel Noguer Planas
President de la Diputació de Girona

L'Escola de Natura Can Lleonart va obrir les portes el 1978. En aquell moment era la primera de Catalunya i de tot l'Estat espanyol, i va ser impulsada, entre altres, pel Zoo de Barcelona. El director del Zoo de Barcelona en aquell moment era Antoni Jonch i Cuspinera, que ja tenia al cap la idea que el Zoo *havia de sortir del Zoo*, i que això seria fonamental per ajudar a la conservació dels espais naturals propers a Barcelona. Aquesta idea pionera, de sortir a la natura per educar i protegir l'entorn, és el que posteriorment va ser l'inici de l'*educació ambiental*. Aquesta col·laboració entre el Zoo de Barcelona i la Diputació de Barcelona, així com també amb l'equip de la Universitat Autònoma de Barcelona, va impulsar la creació de Can Lleonart com a escola de natura. En aquell temps, doncs, Martí Boada (provinent del Zoo) i tot un equip de col·laboradors van iniciar, per no dir inventar, l'educació ambiental.

El 1975, Antoni Jonch, també impulsor del Parc Natural del Montseny, ja havia posat en valor el paper educatiu del Zoo promovent l'anomenada “escola teoricopràctica”, inici de l'actual departament d'educació del Zoo de Barcelona. Avui en dia, al Zoo de Barcelona, l'educació és un dels pilars més importants, i cada any, entre activitats i cursos, passen per les instal·lacions vora 50.000 estudiants de totes les edats.

Ara mateix, un dels objectius del Zoo continua sent sortir del perímetre del Parc Zoològic. Nogensmenys, «*El Zoo surt del Zoo*» és un dels lemes del pla estratègic «Un nou model de Zoo». L'objectiu del Zoo de Barcelona passa per intervenir activament en la conservació de la biodiversitat i dels seus

hàbitats naturals. Es pretén continuar fent una conservació vinculada a la recerca científica i a la divulgació del coneixement, i aquest és un objectiu a què el Zoo no renunciarà. Per aquest motiu el Zoo està compromès amb el Montseny participant en el programa Life Tritó del Montseny, que, com és sabut, és l'únic vertebrat endèmic de Catalunya i propi del Montseny i, a la vegada, el més amenaçat d'Europa.

Tot això permet il·lustrar molt bé el nou model de Zoo que s'està potenciant: treballar per a una espècie endèmica, propera, autòctona i fer una gestió integrada de conservació; tot això, lligat a un programa educatiu. També és molt important la feina amb les entitats i institucions del territori per facilitar-ne la cohesió. Un territori que, ara fa quaranta anys, va ser reconegut com a reserva de la biosfera.

Treballem per la natura. Som-hi!

Antoni Alarcon Puerto
Director del Zoo de Barcelona

Quaranta anys de la fundació de l'Escola de Natura Can Lleonart, coincidents, a més, amb els quaranta anys de la declaració de la Reserva de la Biosfera del Montseny, representen una efemèride remarcable en el camp de l'estudi del medi ambient i el reconeixement d'una trajectòria institucional de la DIBA a la qual, des de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona, que represento com a director, ens adherim, atesos els vincles professionals que defineixen les nostres relacions institucionals i acadèmiques, de manera especial, en el camp de l'educació ambiental.

Xavier Gabarrell
Director de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals

1977

Declaració del Parc Natural del Montseny per part de la Diputació de Barcelona (26 de juliol)

Conveni entre la UAB i el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona per a la realització d'activitats mesològiques al Parc Natural del Montseny i proposta per utilitzar algunes masies per fer-hi educació ambiental

Dictamen de la Diputació de Barcelona que promou estudis de recerca a Can Lleonart

Primera edició de *l'Itinerari del Parc Natural del Montseny*. Can Lleonart (ICE-UAB)

Audiovisual *L'home i la natura* (R. Balada, M. Cervera i R. Folch) a Can Casades (Fogars de Montclús)

1977

Creació del Departament de Medi Ambient de la Fundació Roca Galés

Creació dels audiovisuals *Itineraris pedagògics per la natura* i *Història de la pedagogia de la natura* per part de l'equip de la UAB

Declaració del Parc Natural del Montseny per part de la Diputació de Girona (26 de gener)

Declaració del Parc Natural del Montseny com a reserva de la biosfera en el marc del programa MaB de la UNESCO (28 d'abril)

Obertura de l'Escola de Natura Can Lleonart a Fogars de Montclús (vall de Santa Fe)

Primer campament de natura al càmping de Fontmartina

1978

Creació de la Comissió Tècnica d'Educació Ambiental per orientar les propostes del Servei de Parcs Naturals en el camp educatiu

Constitució del subcomitè del programa MaB (Home i Biosfera) d'educació ambiental

Publicació del reportatge «L'Escola de la Natura del Montseny, una inversió para el futuro», a *La Vanguardia*

Primeres observacions del tritó del Montseny al massís

1979

Publicació d'*Ecología y educación ambiental* (J. Terradas), primer llibre sobre educació ambiental a l'Estat espanyol

Primeres jornades sobre ecologia i educació (ICE-UB)

Can Lleonart ofereix el curs «Descoberta de la natura» adreçat a alumnes de BUP i COU

Inauguració de l'Escola de Camp El Polell a Sant Pere de Vilamajor

1980

Comencen les trobades informals d'*Itineraris* vinculats a la Fundació Roca i Galés

Creació de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

Creació de l'itinerari de la Font Freda al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

1986

Inauguració oficial de l'Escola de Natura Can Lleonart; inauguració de l'exposició «La vall de Santa Fe, la fageda i l'avetosa» a Can Lleonart (27 de gener)

A Fontmartina s'ofereixen cinc cursos d'educació ambiental a l'estiu

Publicació dels fullets *Activitats mesològiques al Parc Natural del Montseny* i *El Montseny, parc natural de Catalunya*, per part del Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona

Creació de tres itineraris culturals a la vall de Santa Fe i quatre a Fontmartina

Fontmartina ofereix quinze curssets i una estada de vacances

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Creació de tres itineraris culturals a la vall de Santa Fe i quatre a Fontmartina

Fontmartina ofereix quinze curssets i una estada de vacances

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Creació de tres itineraris culturals a la vall de Santa Fe i quatre a Fontmartina

Fontmartina ofereix quinze curssets i una estada de vacances

Inici del programa «Estiu a la natura» a Can Lleonart

Inici de les acampades de tres dies «Treballem la natura» a la vall de Santa Fe

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 30.281 escolars, 922 universitaris i 498 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Redacció d'uns 60 informes de valors patrimonials del Montseny per part de la direcció de Can Lleonart

Can Lleonart acull una mitjana de 300 mestres en curssets de formació cada any

Inauguració de l'Escola de Natura Can Pons a Campins, del Centre d'Educació Ambiental Santa Marta a Viladrau i de la Farga del Montseny a Sant Celoni

Inauguració del Museu Etnològic del Montseny (La Gabella) a Arbúcies

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

1986-2016
Inici de les trobades d'estudiosos del Montseny, amb nou edicions fins al 2016

Creació de la maqueta de l'exposició «La vida entorn de l'arbre»

Emissió del reportatge *Escola de natura* a TV3

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Edició de *L'alzinar de la vall de Ciuret*, format per divuit fitxes pedagògiques

La Traïna ofereix nou curssets de cap de setmana

Can Lleonart ha acollit 58.220 alumnes, 1.654 universitaris i 2.866 professors des de la seva obertura

Can Lleonart ofereix treballs de camp adreçats a alumnes de BUP i COU

Creació de l'Associació per al Foment de l'Educació Ambiental i de l'Escola d'Iniciació a l'Excursionisme i a l'Educació Ambiental a Barcelona

Can Lleonart, primera escola de natura

L'inici de l'educació ambiental a Catalunya i a l'Estat espanyol se situa a finals de la dècada de 1970. Amb anterioritat a la declaració del Parc Natural del Montseny, el 1977, el director del Zoo de Barcelona, el granollerí Antoni Jonch, figura vinculada a una proposta de projecte singular al Parc Natural del Montseny, va formular la que seria la primera proposta de creació d'una escola de la natura. Es tractava d'un projecte que havia d'ajudar a facilitar l'acostament dels escolars al coneixement del món natural. Uns anys més tard, coincidint amb les primeres trobades internacionals relacionades amb el reconeixement de la crisi ambiental, el jove ecòleg Jaume Terradas i Marina Mir van convertir-se en els introductors de les primeres estratègies d'educació ambiental (Stckolm, Tbilisi). La primera proposta que van fer es remunta a l'any 1976: l'itinerari de natura de Santiga (Barberà del Vallès). Tot seguit, coincidint amb l'aprovació del Pla especial del Parc Natural del Montseny, elaborarien els materials pedagògics de l'itinerari de Can Lleonart. Terradas, al seu llibre *Ecologia viscuda*, diu sobre Antoni Jonch que «fou la primera vegada que es provava de lligar dos objectius consubstancials amb el que avui entenem per educació ambiental: la defensa de l'entorn i l'educació en, sobre i en favor del medi».

L'any 1977, el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona va signar un conveni de col·laboració amb el Departament d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) per dedicar la Torre Lleonart –situada a la vall de Santa Fe, al municipi de Fogars de Montclús, al cor del Montseny– a activitats educatives i de recerca, un acord que va propiciar nombrosos treballs sobre ecologia forestal, gestió, conservació, incendis i biodiversitat, entre altres.

A principis de 1978, a proposta del Zoo de Barcelona, aleshores dirigit per Antoni Jonch, i fruit d'un acord amb la Diputació de Barcelona,

es va nomenar el naturalista Martí Boada director responsable del Museu Monogràfic del Montseny, ubicat al mas El Vilar (Fogars de Montclús), i encarregat dels itineraris pedagògics i les activitats d'educació ambiental a la vall de Santa Fe. Així, amb el repte d'iniciar el projecte de l'Escola de Natura Can Lleonart, durant els primers anys, Boada va estar al capdavant de l'equipament, amb el suport de la mestra Maribel Marín, amb qui s'encarregava de fer l'anomenat «itinerari de Can Lleonart» amb alumnes de primària i secundària.

Just després de la inauguració de Can Lleonart, Martí Boada i un equip de creatius locals –Jaume Grau, Joaquim Reberter i Carlos Ascaso– van projectar i organitzar una exposició permanent a la planta baixa de l'edifici. Aquesta exposició mostrava una maqueta del relleu del parc (feta quan es va crear el Patronat de la Muntanya), i tractava sobre l'ecosistema de la fageda en un sentit ampli. A més, recollia informació sobre la biodiversitat i els arbres, amb una atenció especial en els petits detalls que es podien trobar al bosc, com ara els rastres dels animals i la vida en una soca de faig.

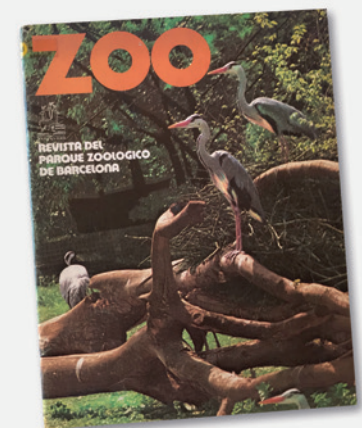
La bona rebuda de la iniciativa i la quantitat de grups escolars usuaris van fer que Can Lleonart comptés també amb un equip puntual d'entusiastes educadors, cridats pel mateix Martí Boada. Es tractava d'uns guiatges interpretatius dins d'un projecte encara avui innovador basat en la lectura cromàtica del paisatge i en les relacions dels seus elements. En aquest equip de col·laboradors puntuals format per estudiosos de la biodiversitat del massís hi havia Joan Borrell, Víctor Fernández, Juli Pujade, Jaume Bosacoma, Francesc Llimona, Carme Rossell, Miquel Messeguer, Antoni Arrizabalaga, Antoni Giner, Joan López Cortijo, Jordi Ruiz Omo i Jordi Pau Caballero, entre altres.

Cal fer esment, també, de la meritòria tasca d'Ana del Pino, resident a la vall de Santa Fe i recordada amb gran estima pels educadors que van ser partícips dels inicis de Can Lleonart. L'Anita, nom amb el qual recorden aquesta treballadora adscrita al Servei de Parcs Naturals, era l'encarregada del manteniment de les instal·lacions, i va destacar per donar suport logístic durant les visites dels grups escolars, més enllà de les seves responsabilitats de neteja i manteniment, una tasca gens fàcil atesa la meteorologia de la vall: el terra de l'escola sempre acabava ben moll i enfangat després que hi passessin els alumnes.

Els inicis de les activitats pedagògiques a l'entorn de l'Escola de Natura Can Lleonart coincideixen amb la declaració del Parc Natural del Montseny com a reserva de la biosfera dins el programa MaB (*Man and Biosphere*, Home i Biosfera) de la UNESCO el 28 d'abril de 1978.

L'èxit assolit en aquells anys per l'Escola de Natura Can Lleonart no és fàcil d'entendre vist des del context actual. Hi van tenir molt a veure la novetat del moment, així com el paper de la personalitat de Martí Boada a l'hora de

motivar tant el professorat com l'alumnat, i l'encert de disposar de manera ocasional de gent motivada, molts d'ells estudiants en fase de formació universitària, que formaven un equip educatiu que s'allunyava de la teoria i cercava una experiència directa, pràctica i vivencial. Aquesta era l'essència de Can Lleonart: la descoberta per immersió vivencial.

Núm. 27 de la revista *Zoo*, en què va sortir publicat l'article «La ruta de les ermites del Montseny com a recurs educatiu» l'octubre de 1977

L'origen de l'edifici Torre Lleonart

La construcció de l'edifici de Can Lleonart cal contextualitzar-la en el darrer quart del segle XIX, amb la descoberta de la muntanya per part de l'excursionisme científic, un moviment immers en la Renaixença que va motivar la creació de diverses agrupacions. La primera, l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876), fou la precursora del reconegut Centre Excursionista de Catalunya (1891), que tenia una clara vocació de conèixer el patrimoni natural i cultural del país mitjançant la descoberta activa del territori. Aquesta nova tendència es va veure afavorida pel desenvolupament de les comunicacions i l'aparició de les primeres guies excursionistes del Montseny.

És a partir d'aquest increment de les visites al territori que es promou la construcció de diversos edificis a la vall de Santa Fe a principis del segle xx. A part de masos destinats a oferir hostatgeria als visitants, al voltant de l'any 1900 es van edificar les cases d'estiueig Torre Lleonart (una mica anterior al 1900) i Can Casades, de famílies benestants atretes pels paisatges dels cims del Montseny.

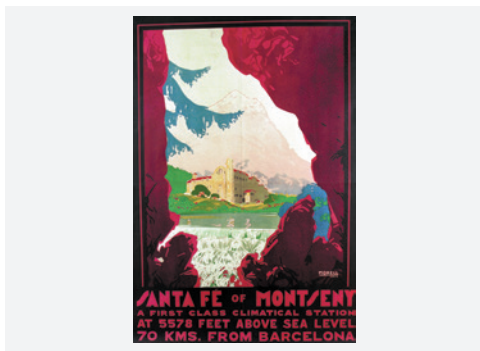
El 1912 es va iniciar la construcció de l'Hotel Santa Fe amb la voluntat de convertir la vall en una zona turística, afavorida amb la creació, el 1928, del Patronat de la Muntanya del Montseny, que vetllava per la conservació de la muntanya.

La Torre Lleonart va ser promoguda per la família Pons d'Arbúcies, de Can Lleonart. Joaquim Pons Frigola va comprar els terrenys i va edificar-hi la torre. El seu net, Joaquim Pons Torrent, va ser-ne l'últim propietari, i el 1974 va vendre-la a la Diputació de Barcelona.

De la remodelació de l'edifici feta per la Diputació de Barcelona en resultà la distribució següent: la planta baixa acollia la sala d'exposicions –amb llar de foc inclosa–, un despatx, una petita aula, un petit magatzem amb eines i col·leccions de referència, una cuina i els lavabos. La primera planta disposava també d'una petita aula i tres o quatre habitacions amb lliteres i els banys pertinents, i s'utilitzava principalment per acollir l'equip educatiu dedicat als grups de secundària.

Postal de la vall de Santa Fe, any 1910

Cartell de promoció de la vall de Santa Fe, 1929 (XPN)

«Els colors vermells de la tardor encenien els voltants de Can Lleonart i cada tonalitat m'omplia de vida. De la fageda vaig aprendre la humilitat senyorial d'aquells magnífics gegants que bressolaven vides senzilles, i jo era forastera d'aquell bosc que em va acollir amb tendresa.

Com a mestres atents, els faigs i en Martí van ensenyar-me a observar pacientment, i vaig esdevenir una habitant més d'aquell mar de mil colors enmig de les guineus, els gorges blancs, els tritons i les granotes roges.

Aquesta màgia la volíem transmetre als milers d'estudiants que ens van visitar. Segur que en gran mesura ho vam aconseguir.»

Maribel Marín

Mestra acompanyant de les activitats pedagògiques durant els primers anys de funcionament de l'Escola de Natura Can Lleonart

L'itinerari de Can Lleonart, una experiència pionera

El fet de considerar els humans com a part de la natura, més enllà de com a simples espectadors, va suposar un gran impacte durant la dècada de 1970. L'interès i la motivació de la societat, i especialment de l'àmbit escolar, per la descoberta del medi natural des del vessant més didàctic i vivencial va propiciar un moviment que cada cop va anar-se fent més extens i que no ha parat de créixer fins als nostres dies.

Un exemple de com es va aconseguir apropar la natura als alumnes de manera pedagògica és la creació d'itineraris de natura, uns dossiers que servien de guia per descobrir i identificar els elements de l'entorn. Can Lleonart va ser el marc d'una

de les primeres experiències en aquest àmbit amb *l'itinerari del Parc Natural del Montseny. Can Lleonart*, el qual posava a disposició un dossier per als mestres i un altre per als alumnes. El quadern proposava un recorregut amb sis parades per conèixer els elements naturals de l'estanyol i la fageda de Santa Fe.

Boada, que des de temps enrere ja feia cursos de natura i de didàctica de la natura de manera pionera a la zona del Montseny, va ser l'encarregat de portar l'itinerari sobre el terreny atenent, amb Maribel Marín, els primers grups escolars de Catalunya que van visitar Can Lleonart, una experiència que defineix com «una sortida d'un dia en un medi natural molt espectacular

i motivador on s'introduïren metodologies de detecció i interpretació dels sistemes naturals mitjançant el treball dels aspectes auditius, olfactius i visuals». Durant els quaranta anys d'història de l'equipament, milers d'escolars han descobert l'entorn natural del Montseny gràcies a aquesta proposta didàctica inicial, que s'ha anat enriquint amb els anys per adequar-se als diferents nivells i currículums escolars.

La creació de l'itinerari de Can Lleonart va seguir el model d'itinerari de natura del Bosc de Santiga, de Barberà del Vallès. Creat el 1976 i considerat el primer itinerari de l'Estat espanyol, va servir de model per crear els més de 200 itineraris que existeixen a Catalunya en l'actualitat.

Martí Boada amb un grup, 1978 (MB)

Quaderns de l'itinerari de Can Lleonart (MB)

«L'educació ambiental no ha estat només un moviment instrumental per millorar la nostra manera d'estar a la natura. Infants i adults han de tenir contacte amb la natura, conèixer i sentir, disposar d'algunes claus interpretatives i ser capaços de fer-se una idea de les possibles conseqüències de gestions alternatives.»

Jaume Terradas

Primer catedràtic d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i un dels introductors de l'educació ambiental a Catalunya i a l'Estat espanyol

«L'itinerari tenia com a finalitat observar, adonar-se i prendre consciència del funcionament i la importància dels elements significatius per entendre tot el conjunt. La idea era tractar el paisatge com una unitat global i analitzar els aspectes particulars i singulars, aquells que ens fan retenir el coneixement en la nostra vivència emotiva i perceptiva.»

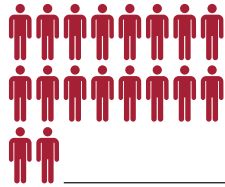
Marina Mir

Biòloga que va participar en la creació dels primers itineraris de natura a Catalunya

Can Lleonart, un recurs per a milers d'alumnes

El mes de febrer de 1978, Can Lleonart va rebre el primer centre educatiu que va visitar l'escola de natura, l'institut Gaudí de Reus.

Una primera sortida que va obrir la porta a quaranta anys d'activitat que han vist passar milers d'alumnes de diferents cursos i professorat de centenars de centres educatius del país.

1978-2015

251.954
usuaris a Can Lleonart

Usuaris al Parc Natural del Montseny

456.074
dels equipaments d'educació ambiental al Montseny gestionats per la Diputació de Barcelona

Cursos i seminaris, més enllà de sortides escolars

El gran impacte que va tenir el nou model d'interpretació del medi desenvolupat des de Can Lleonart va donar lloc a la creació de seminaris de formació que es portaven a terme el cap de setmana i en què van participar centenars de docents. Aquestes sessions, iniciades per Martí Boada durant els primers anys d'història de l'equipament i impartides durant més de vint anys, donaven eines als mestres per ser capaços d'interpretar el paisatge i fer un exercici de descoberta.

També s'organitzaven cursos de cap de setmana oberts al públic en general, sobretot al càmping de Fontmartina i, més tard, a la

Traüna, en què participaven especialistes en botànica, zoologia, etnologia i dibuix naturalista, entre altres.

Més tard, ja amb els biòlegs de la Diputació de Barcelona al capdavant –primer Àngel Miño (1990-1991) i després Antoni Bombí (1991-1994)–, aquells primers seminaris es van obrir també a tothom per arribar a totes les persones interessades a conèixer la flora, la fauna i la vegetació del Montseny.

«D'entrada em va atraure el plantejament com a espai de descoberta natural, però ja situada allà, vaig descobrir que era molt millor. Allí vaig aprendre les bases per a l'estudi del nostre entorn, vam fer un transecte de vegetació, vam aprendre a identificar plantes i animals, a llegir un paisatge, a reconèixer el cant d'alguns ocells... Vam fer un herbari que encara conservo, també vam fer una llibreta de camp preciosa amb uns dibuixos al natural magnífics. Tots aquests aprenentatges els he aplicat a les meves classes.»

Mireia Latorre

Mestra que va assistir com a alumna a un camp de treball a Fontmartina l'estiu de 1982

1. Un dels primers grups d'alumnes, 1977-78 (MB)
2. Formació a universitaris amb Salvador Llobet (MB)

Quadern de camp de Mireia Latorre (ML)

L'esclat dels equipaments

Després de l'experiència pionera de Can Lleonart, les escoles de natura es van multiplicar en poc temps a Catalunya. L'esclat dels equipaments va ser tan important que en un període de cinc anys se'n van crear una vintena i, vint anys més tard, n'hi havia més de dos-cents a tot el país.

A banda de la creació de les escoles de natura, l'interès per l'educació ambiental va donar lloc a la creació d'altres activitats i equipaments que facilitaven la descoberta i la interpretació del medi natural. Cal destacar les granges escola, els centres d'educació ambiental, les aules ambientals, els camps d'aprenentatge, els museus d'interpretació, les escoles de mar, els centres d'interpretació als espais naturals protegits i els centres de documentació.

Un altre fenomen lligat a aquest nou enfocament pedagògic van ser els campaments d'estiu centrats en la realització d'activitats naturalistes. Una de les primeres experiències en aquest àmbit va tenir lloc a Fontmartina l'any 1978, i va suposar l'inici d'un model d'educació ambiental

experimental. Segons l'informe *Primer campament ecològic de Fontmartina*, que va redactar Jaume Terradas per a la Diputació de Barcelona, la primera acampada va tenir una durada de cinc nits. Entre el professorat hi havia Antoni Domínguez, Marina Mir, Ferran Martínez, Lola Salas i Montserrat Torres, a part de sis professors més, que es feien càrrec d'un total d'una vuitantena d'alumnes d'entre 14 i 15 anys procedents de l'escola Laietània-Taulat i d'instituts de Molins de Rei, Cardedeu, Montcada i Reixac i Badalona.

Els campaments se centraven en temàtiques com la botànica i la geologia. Es feien excursions durant el matí i es treballava el contingut d'aquestes sortides durant la tarda. Francesc Llimona

va formar part de l'equip d'educadors, i recorda activitats com l'observació i l'anellament d'ocells, les xerrades de Mariano Jiménez sobre les abelles, els jocs de nit, les sessions de diapositives a càrrec del naturalista i fotògraf Jaume Sañé, les activitats sobre els rastres o els invertebrats, les xerrades de Martí Boada, que era també l'organitzador dels cursos d'estiu a Fontmartina, o els tallers de màscares de Montserrat Torres.

Més tard, els primers camps de treball de natura organitzats per la Generalitat de Catalunya també van tenir seu al càmping de Fontmartina. Antoni Arrizabalaga era el responsable dels continguts i les activitats i va comptar amb la incorporació d'Èlia Montagud.

El Montseny. Descoberta i atracció ambiental (MB)

«L'Escola de Natura Can Lleonart va arrencar de zero, sense cap referent. Com a iniciativa pionera, vaig fer-hi un intens procés d'aprenentatge personal, fruit d'onze anys de feina intensa, convençuda i compromesa atenent desenes de milers d'alumnes i docents en situacions complexes, ja que Santa Fe no és una vall de meteorologia amable per dur a terme una activitat de camp a la intempèrie amb escolars que provenien majoritàriament de ciutat. Hi havia dies que pujaven fins a vuitanta autocars d'escolars incentivats per les bones referències del nou Parc Natural del Montseny, per la bellesa de l'espai i pel ressò mediàtic de la primera escola de natura.

L'escola de Can Lleonart va estar en una situació de *crescendo* continuat que ens va portar a definir noves formes d'interpretació activa del medi, fins al punt que el model actualment s'imparteix a escala universitària, en biogeografia i ciències ambientals, disciplines, ambdues, que, una vegada acabada l'etapa de Can Lleonart i de manera evolutiva, ens van portar a impartir la docència sobre el medi a escala acadèmica.»

Martí Boada

Naturalista. Va ser el primer responsable de les activitats pedagògiques a l'Escola de Natura Can Lleonart

Els precedents de l'educació ambiental a casa nostra

La declaració del Montseny com a parc natural arriba el 26 de juliol de 1977 a les comarques de Barcelona i el gener de 1978 a les de Girona, però l'interès per difondre els valors naturals i ambientals d'aquest massís comença a fer-se notori molts anys abans.

Ja en l'època de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1924), es van fer els primers intents polítics de promoure un parc nacional al Montseny a l'estil dels que es van aprovar el 1918 a Covadonga i el Mont Perdut. No va ser, però, fins l'any 1928 que es va dur a terme la primera regulació institucional per a la conservació del Montseny, amb la signatura d'un real decret llei signat per Alfons XIII a través del qual es creava el Patronat de la Muntanya del Montseny, que es presentava amb objectius sanitaris, turístics i de conservació. La figura del Patronat vetllava per la conservació de la muntanya i garantia la protecció al nucli central del massís, per damunt de la cota de 800 metres.

Durant els anys posteriors, la voluntat de preservar el medi va continuar arrelant al Montseny, però també a la resta de Catalunya, seguint un moviment europeu de renovació pedagògica que

considerava la natura com un dels principals recursos educatius. Aquest moviment, que es va iniciar entre finals del segle XIX i principis del segle XX, va posar en marxa les primeres propostes relacionades amb el que actualment es coneix amb el nom d'«educació ambiental» i «educació per a la sostenibilitat».

De les persones que van engegar les primeres experiències educatives amb la natura com a protagonista, dins dels moviments de renovació pedagògica europeus, destaca la pedagoga Rosa Sensat, que va ser directora de l'Escola del Bosc, ubicada al parc de Montjuïc i promoguda per l'Ajuntament de Barcelona. El centre, inaugurat el 1914, va ser la primera iniciativa de les anomenades «escoles a l'aire lliure», amb l'aplicació de la pedagogia de l'«escola nova», que per primera vegada posava els alumnes en el centre del sistema educatiu, respectant els seus interessos i la seva individualitat i donant importància a una educació activa i participativa.

Angeleta Ferrer, filla de Rosa Sensat, és un altre dels noms propis que sobresurten en la història d'aquest model educatiu que donava un paper fonamental a la natura i a l'entorn. Ferrer va tenir un paper destacat en els

inicis de l'Institut Escola de la Generalitat (1932), la línia educativa del qual proposava la participació activa dels alumnes en l'observació i l'estudi del medi. Aquesta primera proposta d'institut escola, dirigida pel doctor Josep Estalella, es va caracteritzar per promoure una innovació pedagògica que tenia en compte l'educació mixta, el laïcisme i la formació en valors socials i morals. Aquestes accions, però, van quedar del tot estroncades amb el triomf del règim franquista el 1939, al final de la Guerra Civil, i la situació no va canviar fins pocs anys abans de l'arribada de la democràcia al nostre país.

Al Montseny, l'any 1932 aquests pioners de les escoles de la República, amb el doctor Estalella i Rosa Sensat, van començar a fer les colònies de Can Surell a Sant Pere de Vilamajor, de les quals mantindria la flama la filla de Rosa Sensat, Angeleta Ferrer, que va sobreviure intel·lectualment al franquisme i va traspasar el relleu de la renovació pedagògica a la natura a Marina Mir. En aquest sentit, a Can Lleonart trobem una interessant guspira continuista de la pedagogia republicana prefranquista.

D'altra banda, destaca la figura d'Antoni Jonch. L'any 1968, l'aleshores director del

Parc Zoològic de Barcelona, va donar a conèixer una proposta presentada amb el nom d'«escola de la natura», que consistia a impulsar un sistema d'aprenentatge basat en l'observació activa de la natura i l'experimentació al Montseny. L'«escola de la natura», que en un principi proposava tenir una aula a Sant Marçal, no pretenia ser un centre docent, sinó que preveia desplaçaments a zones escollides pel seu interès ecològic i geològic amb la finalitat de fomentar el coneixement i el respecte per la natura.

La tasca iniciàtica de Jonch en aquest camp va ser reconeguda el 1985, quan la Generalitat de Catalunya va atorgar-li la Creu de Sant Jordi.

L'Escola de Mestres Rosa Sensat, una lluita per la renovació pedagògica

Una de les institucions més importants en la història de l'educació a Catalunya va ser l'Escola de Mestres Rosa Sensat, fundada en la clandestinitat el 1965 per professionals separats o represaliats de l'escola oficial pel règim franquista que lluitaven per la renovació pedagògica, amb Angeleta Ferrer al capdavant. Els mestres que van participar-hi en els seus inicis eren persones joves que hi assistien per voluntat pròpia i no per obtenir un títol acadèmic, sinó que es reunien per compartir experiències pedagògiques, personals, culturals i polítiques.

Un any després de la seva creació, professors i alumnes de l'Escola de Mestres Rosa Sensat van organitzar, també de manera clandestina, la primera escola d'estiu de la postguerra. Aquesta primera iniciativa, amb la llengua catalana i la voluntat de renovació pedagògica com a elements fonamentals, va ser un èxit i va comptar amb l'assistència de cent cinquanta mestres i alumnes de Catalunya, les Illes Balears i València.

Als cursos més teòrics s'hi sumaven sessions de treball pràctiques basades en l'experimentació. En l'àmbit de les ciències naturals, es posava en pràctica una metodologia innovadora que donava eines d'observació per fomentar un paper actiu de

l'alumne. Les escoles d'estiu van tenir un gran impacte en la renovació pedagògica, i es van estendre ràpidament. Les primeres que es van inaugurar fora de Barcelona van ser a Lleida, al Bages, a Granollers, a Girona, al Camp de Tarragona i a la Garrotxa.

Per primera vegada, l'any 1974 a Barcelona l'escola d'estiu es va celebrar en un centre públic, amb 1.750 mestres assistents, i a partir d'aquest moment van proliferar altres propostes que s'adaptaven a l'estudi del medi de les diverses comarques catalanes. La consolidació d'aquest moviment va arribar el 1979, quan la Generalitat provisional va subvencionar les escoles d'estiu de diverses ciutats, i l'any 1982 ja es comptabilitzaven 12.597 alumnes repartits en 22 escoles d'estiu.

Amb la restauració definitiva de la Generalitat de Catalunya, l'any 1980, els que fins aleshores havien estat treballant a l'Escola de Mestres Rosa Sensat van acordar convertir-se en Associació de Mestres Rosa Sensat i continuar les mateixes tasques, tot i que adaptant-les a les necessitats canviants dels mestres i l'escola i obrint l'organització en forma associativa a tot el col·lectiu.

Els inicis de l'educació ambiental a Catalunya i al Montseny

Al voltant del 1970 van aparèixer les primeres manifestacions d'educació ambiental a Catalunya. Una d'aquestes va ser la Campanya de Salvaguarda, sorgida en el Congrés de Cultura Catalana celebrat el 1976. Aquest acte, que va reunir ciutadans preocupats per la degradació ambiental de determinades zones amb un valor ecològic i cultural especial, tenia com a objectius arribar a acords sobre la conservació del patrimoni natural i posar en marxa accions per protegir els espais amenaçats. A partir d'aquí es van constituir diverses associacions ecologistes i es va intensificar l'oposició a la urbanització i l'explotació d'alguns espais naturals, molts dels quals posteriorment van ser declarats

parcs naturals (Sant Llorenç del Munt i l'Obac, els aiguamolls de l'Empordà, la zona volcànica de la Garrotxa, el delta de l'Ebre o Collserola, per exemple) o estan emparats per diferents figures legals de protecció.

L'any 1976 va ser, en diversos aspectes, un moment clau per a l'inici de l'educació ambiental a Catalunya. Una de les primeres experiències que van obrir camí en la creació dels primers equipaments d'educació ambiental va ser el Taller de Natura de Badalona, un projecte de promoció privada que va destacar per la metodologia utilitzada pels seus promotors, Jordi Pujol i Forn i Margarida Nadal i Pla.

Granota roja i la seva posta a l'estanyol. Seducció ambiental de la vall de Santa Fe, Lluís Carro (LC)

1987

Agermanament entre el Parc Natural del Montseny i el Parc Nacional de les Cevenes de França

Can Lleonart acull 8.500 usuaris en un sol any

Inauguració del Centre d'Interpretació de Can Casades, a Santa Fe, i de l'alberg per a la recerca El Puig, a Sant Marçal

Inici de les estades d'excursionisme a la Traïna per a nens i nenes de 8 a 11 anys

Edició de l'opuscle *El Parc Natural del Montseny* per part de la Diputació de Barcelona

Publicació de la *Guia de serveis i equipaments* del Parc Natural del Montseny per part de la Diputació de Barcelona

Inici dels itineraris d'un i dos dies *El Montseny insòlit* (J. Cortijo)

Constitució de l'òrgan de gestió de la Comissió Consultiva del Parc Natural del Montseny

1987

Inauguració de l'Escola del Mar a Badalona, dins l'Àrea de Serveis Personals de l'Ajuntament de Badalona

Primer programa d'activitats d'educació ambiental al Prat de Llobregat

Inauguració de l'exposició itinerant per les comarques tarragonines «Seguim amb la vida»

Creació de la Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya, actualment Fundació Catalunya-La Pedrera

Inauguració del Museu de Ciències Naturals (La Tela) de Granollers

1988

Inici de les activitats del Centre d'Educació Ambiental Can Coll a Collserola

Producció de la sèrie *Mediterrània* de TV3

Celebració de les Jornades Catalanooccitanes d'Educació Ambiental

1989

Inici del programa «Descoberta de l'entorn natural de l'escola», de la Diputació de Girona

Publicació d'*An ecological focus on the educating city* (J. Terradas) per part de l'Ajuntament de Barcelona

1997

Publicació del fullet <i>Benvinguts al Parc Natural del Montseny</i> per part de la Diputació de Barcelona	Inici dels cursos de cap de setmana a Can Lleonart, el Polell i la Traïna	Inici del programa «Viu el Parc», de la Diputació de Barcelona, al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac	Inici dels intercanvis escolars entre les localitats de Sant Celoni i Arbúcies (Montseny), i centres de Florac (Cevenes)	Creació de la primera xarxa d'equipaments educatius del Montseny	Publicació d'«El Montseny» dins de <i>Quaderns de la Revista de Girona</i>	Inici de la gestió de l'Escola de Natura de Vallcàrquera, a Figaró-Montmany, per part d'Aprèn, Serveis Ambientals	Publicació del fullet <i>Estades de recerca al Puig</i> i del desplegable <i>El Montseny, deixa'l net</i> , per part de la Diputació de Barcelona
Agermanament entre les localitats d'Arbúcies, del Parc Natural del Montseny, i Florac, del Parc Nacional de les Cevenes		Creació d'ADEMC, itineraris pedagògics del Montseny	Inici del programa «Viu el Parc» al Parc Natural del Montseny	Jornades de debat «El Montseny i el futur» (gener-juny)	Inici de la gestió del Centre d'Interpretació i Oficina d'Informació de Viladrau per part del Centre d'Educació Ambiental Santa Marta	Estrena de l'audiovisual <i>Llegendes del Montseny</i> al Museu Etnològic del Montseny (La Gabella), a Arbúcies	Inici del projecte Sistema d'Informació Geogràfica de Gestió de la Xarxa de Parcs Naturals (SIGEP) de la Diputació de Barcelona
		Inici del Servei de Guies del Montseny, amb el primer cicle d'excursions, format per 19 sortides	Constitució del Consell Coordinador i del Consell Assessor del Parc	Agermanament del Parc Natural del Montseny amb la Reserva de la Biosfera La Amistad, de Costa Rica	Publicació d' <i>El Montseny i el futur. Debat sobre l'ordenació del Parc Natural del Montseny i Estat i evolució dels sistemes naturals</i> per part de la Diputació de Barcelona	Publicació del CD-ROM <i>Montseny interactiu</i> (Enciclopèdia Catalana-UAB-Diputació de Barcelona)	Agermanament entre Viladrau, del Parc Natural del Montseny, i Vébron, del Parc Nacional de les Cevenes, i intercanvi en el marc del casal d'estiu de Viladrau
			Edició d'un desplegable sobre les reserves de la biosfera del Montseny i de les Cevenes amb motiu dels Jocs Olímpics de Barcelona i dels Jocs Mediterranis a Montpeller	Inici de la gestió del centre d'interpretació l'Estació a Figaró-Montmany per part d'Aprèn, Serveis Ambientals	1995-1999 Realització de l'inventari del patrimoni etnològic del Montseny per part del Museu Etnològic del Montseny (La Gabella)	Rehabilitació de les masies El Bellver, destinada a restaurant i a l'atenció als visitants, i L'Agustí, que ha d'esdevenir un equipament cultural	Publicació del fullet <i>La Amistad-Montseny, reserves de la biosfera agermanades</i> , per part de la Diputació de Barcelona
		Inici de les emissions del programa diari <i>El medi ambient</i> a TV3		Inauguració de Can Salleta a Fogars de Montclús	1994-1998 Edició de les <i>Unitats didàctiques, una eina educativa per treballar el Montseny</i> , per part del Centre d'Educació Ambiental Santa Marta i la Diputació de Girona	Publicació del fullet <i>Cévennes-Montseny, reserves de la biosfera agermanades</i> , per part de la Diputació de Barcelona	
		Creació del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, presidit per Albert Vilalta	Aprovació del Pla d'espais d'interès natural (PEIN) per part del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya	Publicació de la revista <i>Tots, Quaderns d'Educació Ambiental</i> , per part del Centre UNESCO de Catalunya	1995	Aprovació del Pla territorial de Catalunya, que inclou el Pla d'espais d'interès (PEIN), per part de la Generalitat de Catalunya	
		Creació del projecte de participació i educació ambiental «Voluntaris de Collserola»	Creació d'estudis en ciències ambientals per primera vegada a l'Estat espanyol per part de la UAB, que el 1996 s'homologaran com a carrera universitària	Publicació de l'article «El Montseny interdisciplinari» a la revista <i>Crònica d'Ensenyament</i> de la Generalitat de Catalunya			
		Conveni de col·laboració en matèria de formació entre l'Escola de l'Esplai de Barcelona i l'Escola d'Iniciació a l'Excursionisme i a l'Educació Ambiental		Creació del vídeo <i>Història de l'educació ambiental a Catalunya</i> per part del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya	1994	Participació de la Diputació de Barcelona en reunions sobre reserves de la biosfera a Menorca, a la International Conference of Biosphere Reserves a Sevilla i al Seminario Internacional sobre Corredores Biológicos y Áreas de Amortiguación a Madrid	
Creació del Consell de Centres d'Educació Ambiental dins de la SCEA		Publicació del llibre <i>Parcs naturals de Barcelona: un passeig</i> (J. A. Goytisolo) i de l'excursió senyalitzada <i>L'empedrat de Morou</i> per part de la Diputació de Barcelona	1992-1993 Inauguració de l'exposició «Estimada Terra» (R. Folch, comissari)		Exposició «Mediterrània: territori i paisatge» (R. Folch)	Publicació de la primera edició de la guia <i>Hàbitat</i> d'educació ambiental per part de l'Ajuntament de Barcelona	
Primer curs de monitor de lleure especialitzat en excursionisme impulsat per l'Escola d'Iniciació a l'Excursionisme i a l'Educació Ambiental			1992-1997 Primera Conferència Nacional d'Educació Ambiental a Reus	1993-1998 Conferències d'educació ambiental a Reus	1994-2012 Inici del Cercle d'Amics dels Parcs Naturals per part de la Diputació de Barcelona	1996-2012 Cicles anuals de conferències a l'Aula d'Ecologia, en tretze volums, de la sèrie «Ciència i tècnica» del Servei de Publicacions de la UAB	Creació de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat, promoguda pel Servei de Medi Ambinet de la Diputació de Barcelona

Els agermanaments del Montseny, uns territoris que es donen la mà

El 25 de novembre de 1987 es va formalitzar l'agermanament entre el Parc Nacional de les Cevenes (al Llenguadoc-Rosselló) i el Parc Natural del Montseny, ambdós declarats reserves de la biosfera per la UNESCO. L'acte va tenir lloc al castell de Florac, seu del parc nacional francès.

Aquesta acció va sorgir de la necessitat d'apropar els territoris i estrènyer els lligams entre les diferents reserves de l'àrea mediterrània, amb la finalitat d'intercanviar informació i tirar endavant conjuntament programes que ajudin a avançar en la detecció i la resolució de problemes comuns.

El principal objectiu de l'agermanament era poder compartir experiències i col·laborar en la divulgació de la gestió d'espais naturals protegits que tenen la condició de reserva de la biosfera. És a dir, espais que no són aliens a les activitats econòmiques i socials, sinó que han de fer compatibles la protecció de l'entorn amb el desenvolupament socioeconòmic del territori i establir un diàleg

entre els habitants, els usuaris i els gestors. Aquest agermanament també ha arribat a l'àmbit municipal, amb el vincle establert entre Arbúcies i Florac l'any 1990 i entre Viladrau i Vébron l'any 1997.

Amb motiu del vintè aniversari de l'agermanament entre aquests dos parcs, l'any 2007 es va celebrar un acte commemoratiu al Casal de Cultura-Teatre de Sant Esteve de Palautordera.

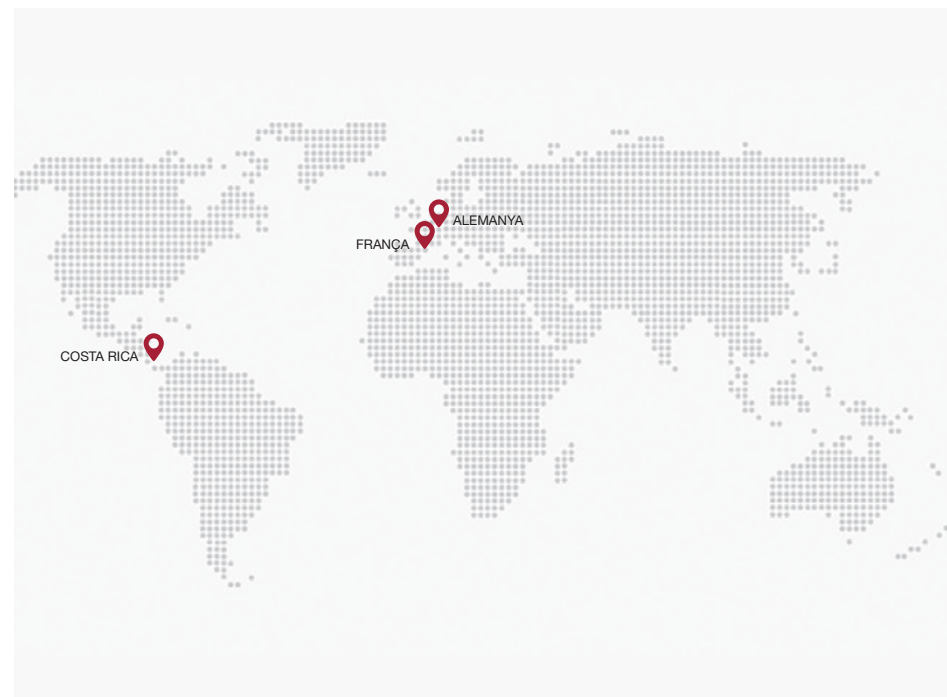
Més recentment, el Parc Natural del Montseny s'ha vinculat també amb l'àrea de conservació La Amistad-Pacífico i l'àrea de conservació La Amistad-Caribe, de Costa Rica, a través d'un agermanament signat l'any 1994, i amb el Parc Natural de Südeifel, d'Alemanya i Luxemburg, l'any 2001. En el marc d'aquests enllaços, com amb l'agermanament amb les Cevenes, es porta a terme un programa d'activitats que inclou intercanvis de personal, edicions conjuntes, activitats de formació i educació ambientals, intercanvi de documentació i treballs de recerca.

Signatura de l'agermanament Viladrau-Vébron (LP)

Actuació del ball cerdà de Viladrau a Vébron (LP)

Parc Nacional de les Cevenes, Parc Natural de Südeifel i àrees de conservació La Amistad-Pacífico i La Amistad-Caribe

L'exposició itinerant "L'home i els animals" va ser un projecte conjunt dut a terme entre quatre reserves de la biosfera agermanades de tres continents: Montseny (Catalunya) - Cevenes (Llenguadoc Rosselló) - La Amistad (Costa Rica-Panamà) i Saguenay (Quebec)

Parc Natural de Talamanca, a l'Àrea de Conservació La Amistad-Pacífic (RBA)

Patrimoni natural i cultural: els eixos del programa «Viu el Parc»

«Viu el Parc» és un programa ludicocultural impulsat des de l'any 1992 per la Diputació de Barcelona amb la col·laboració dels ajuntaments dels municipis que formen part de cada parc. Actualment, el programa es desenvolupa a deu dels dotze espais que conformen la Xarxa de Parcs Naturals, entre ells, el Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny.

El projecte va néixer amb la voluntat de dinamitzar, preservar i divulgar el patrimoni natural i cultural de la Xarxa de Parcs Naturals a través d'activitats que s'organitzen, durant un determinat període de l'any, tant a l'interior dels parcs com als municipis que tenen el seu terme municipal dins dels límits de l'espai protegit. L'agenda d'aquest programa cultural i pedagògic inclou activitats plàstiques, escèniques, musicals, literàries, folklòriques i de difusió i descoberta del patrimoni natural i cultural. En el cas del Montseny, el programa «Viu el Parc» es desenvolupa entre els mesos de juliol i novembre.

El programa s'estructura en tres línies: una matinal festiva en un indret singular del Parc, diferents actuacions escèniques que se celebren als municipis participants i una línia

educativa adreçada als alumnes de cinquè de primària dels centres escolars que formen part de cada parc. Als parcs del Montseny i Montesquiu, el curs 2000-2001 aquest programa es va ampliar amb la creació d'una agenda escolar en què col·laboren tots els alumnes. Sota el nom «Viu el Parc a l'escola», aquesta proposta vol donar a conèixer el medi natural més proper i afavorir la presa de consciència de la problemàtica mediambiental a través d'una acció que es desenvolupa en tres fases: una activitat prèvia a l'aula conduïda per un educador ambiental, la celebració d'una jornada festiva als espais naturals protegits i un treball posterior dels alumnes.

Des del curs 2015-2016, aquest programa escolar ha quedat immers en el programa «El Montseny a l'escola», ja que aquest segon va arribar a l'àmbit de cinquè de primària i no tenia sentit mantenir dues propostes pedagògiques per a un mateix públic. L'agenda escolar, però, continua vigent.

«Tinc molts bons records de Can Lleonart, m'ho vaig passar molt bé. Sempre dic que recordo aquella època com una de les més felices i tranquil·les. Recordo alguns hiverns que hi havia neu i havia de posar les cadenes, i tot i així no aconseguia arribar en cotxe fins a la casa.»

Antoni Bombí

Va ser tècnic educador a l'Escola de Natura Can Lleonart entre els anys 1990 i 1994

«Durant més de quaranta anys, vaig exercir de mestra a l'escola Camí del Mig de Mataró. El Montseny sempre va ser un referent per als nois i noies de les meves classes. Cada curs –si podíem, dues vegades–, ens acostàvem a la serralada, un indret amic ple de descobertes i sorpreses. Actualment, estic jubilada i escric llibres de poesia per al públic juvenil, i el paisatge del Montseny també ha servit d'inspiració per a alguns dels meus poemes.»

Lola Casas

Mestra de primària que va acompanyar diversos grups escolars a Can Lleonart en els inicis de l'escola de natura

«El Montseny i el futur», un debat per millorar la gestió i l'ús del Parc

Entre els mesos de gener i juny de 1994, els òrgans gestors del Parc Natural del Montseny van organitzar un cicle de jornades de debat titulades «El Montseny i el futur». Les jornades, obertes a la participació de tots els ciutadans, estaven destinades a recollir propostes per a la futura millora del Pla especial del Parc Natural del Montseny, aprovat l'any 1977. L'organització de les jornades va anar a càrrec de les diputacions de Barcelona i Girona i del Consell Coordinador i la Comissió Consultiva del Parc Natural del Montseny.

«El Montseny i el futur» es va desenvolupar en cinc taules rodones celebrades a Mosqueroles, Arbúcies, Sant Pere de Vilamajor, la Garriga i Seva, que van comptar amb l'assistència d'una mitjana de 250 persones cadascuna. Les sessions es van articular al voltant de cinc grans blocs temàtics relacionats amb el Parc: l'evolució socioeconòmica; la participació en el planejament i la gestió; els equipaments, les infraestructures i els serveis; el patrimoni natural i historicocultural, i l'ús públic.

Les comunicacions recollides durant el debat, així com la documentació lliurada als assistents, es van recollir en la publicació *El Montseny i el futur. Debat sobre l'ordenació del Parc Natural del Montseny*, l'any 1995. Com a complement d'aquesta publicació, el mateix any es va editar també *El Montseny i el futur. Estat i evolució dels sistemes naturals al Parc Natural del Montseny* (Ecoauditoria, 1977-1995), que recopilava un seguit d'estudis duts a terme durant els últims anys per tal d'establir un pla de seguiment dels paràmetres ecològics del massís. En aquest annex van participar-hi diferents departaments universitaris de la UB i de la UAB, entre altres entitats científiques.

Com a colofó de les jornades, del 15 de desembre de 1994 al 15 de gener de 1995 es va organitzar una exposició temporal amb el mateix títol al Museu Marítim de Barcelona. L'exposició mostrava, de manera didàctica i plàstica, els àmbits temàtics de les jornades de debat i anava acompanyada de l'audiovisual multivisió *L'home i el Montseny*, estrenat aquell mateix any.

Una de les taules rodones de debat de «El Montseny i el futur» (JB)

Documents de treball procés de participació (LP)

Les unitats didàctiques del Montseny, una guia innovadora per a les sortides escolars

Amb la finalitat d'apropar els paratges del Montseny als escolars, entre els anys 1994 i 1998 el Centre d'Educació Ambiental Santa Marta va crear, per encàrrec de la Diputació de Girona, sis unitats didàctiques, una per a educació infantil, tres per a primària i dues per a educació secundària obligatòria.

L'edició d'aquest material volia donar resposta a la necessitat dels mestres de disposar d'un material didàctic autònom que els permetés preparar sortides

escolars al vessant nord del Montseny. Cada unitat es va presentar en una publicació d'ús exclusiu per als mestres que incorporava les orientacions metodològiques per als educadors i els fulls de treball per als alumnes, i totes tenien la mateixa estructura dividida en tres grans blocs: activitats prèvies a la sortida, activitats per fer durant la sortida i activitats posteriors a la sortida.

A banda de les sis unitats dirigides als escolars, la col·lecció també en va incloure una de dirigida

al públic en general amb l'objectiu de potenciar les tasques d'educació ambiental amb un caire més ampli per prendre consciència de l'impacte dels usuaris que visitaven el massís.

La primera xarxa d'equipaments educatius del Montseny, un recurs per al currículum educatiu

Amb la proliferació dels equipaments d'educació ambiental, l'any 1994 va aparèixer la primera xarxa d'equipaments educatius del Montseny com a publicació destinada als centres docents amb l'objectiu de divulgar i promoure les activitats educatives com una tasca imprescindible per assegurar la millora del medi i la qualitat de vida de tots els ciutadans.

L'oferta d'activitats de la desena d'iniciatives públiques

i privades que formaven part de la xarxa, cadascuna amb la seva línia pedagògica pròpia i característica, es va presentar per complementar i enriquir les tasques educatives que tenien lloc a l'escola amb experiències al medi natural.

En el marc de la declaració del Parc Natural del Montseny com a reserva de la biosfera, els equipaments pedagògics treballaven per buscar noves formes d'aprofitament pedagògic del massís, no

només amb la idea de facilitar la descoberta del medi natural o la comprensió dels fenòmens biològics, sinó també per afavorir la presa de consciència dels individus en les seves relacions amb el medi.

Aquella va ser una primera iniciativa per treballar en xarxa aspectes de divulgació conjunta que anys més tard es materialitzaria en l'Estratègia d'educació ambiental al Parc Natural del Montseny (2011).

«Can Lleonor i molts altres equipaments d'educació ambiental han tingut una doble funció: han apropiat la natura a moltíssims infants i, alhora, han estat escola de vida per a molts professionals que hi vam treballar de joves. L'emprenedoria empresarial, el treball en equip, l'esperit autodidacte, la creativitat, la innovació i la feina feta amb entusiasme ens van formar com a professionals i com a persones.»

TALP Comunicació
(equip: Anna Mas, Pep Martín,
Patricia Rovira i Juanjo Ortega)
*Primera empresa concessionària
que va fer-se càrrec de Can Lleonor*

«Estic segur que l'educació ambiental té molt de futur, potser pel sol fet que té tan poc passat. El meu desig és que el camí no difereixi gaire del que hem seguit fins ara: anar fent, anar reflexionant sobre el que fem, tornar a fer, tornar a pensar.»

Manel Cervera
*Soci fundador de la Societat Catalana
d'Educació Ambiental (SCEA)*

1998

Inauguració de l'Escola de Natura Can Massaguer de Sant Feliu de Buixalleu

Inici de les activitats pedagògiques a l'equipament d'educació ambiental de Can Gorgs del Montseny

Inici del programa «La natura a l'escola», més tard anomenat «Del mar als cims», de la Diputació de Girona

Jornades tècniques «Educació ambiental i comunicació al Parc Natural del Montseny», de la Diputació de Barcelona, a Viladrau

Publicació de la guia *Parc Natural del Montseny. Reserva de la biosfera*, per part de la Diputació de Barcelona

Publicació de la primera agenda de lleure *El cargolet* per part d'Aprèn Serveis Ambientals

Agermanament entre els municipis de Viladrau, del Parc Natural del Montseny, i Vébron, del Parc Natural de les Cevenes

Publicació d'*Educació ambiental i comunicació al Parc Natural del Montseny* per part de la Diputació de Barcelona

1998

1999

2000

Inici del pla pilot del programa «Escoles verdes» del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya en conveni amb la SCEA

Publicació de la guia *Hàbitat* per part de l'Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona

Inici de la col·lecció «Monografies d'educació ambiental» (SCEA-SBEA), que tindrà una dotzena de publicacions

Inici del Fòrum 2000 d'Educació Ambiental de la SCEA amb quatre trobades territorials a Catalunya, que tindrà 15 edicions fins al 2017

Inici del programa «Compartim un futur», ara anomenat «Programa metropolità d'educació per a la sostenibilitat» (PMES), de l'Àrea Metropolitana de Barcelona

Aprovació de la Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS)

Inici del Servei de Documentació d'Educació Ambiental (SDEA) de l'Ajuntament de Barcelona / SCEA

Primera publicació de la revista bimestral *BIOMA*, de l'Associació Mediambiental Biota

Publicació de *Voluntariado ambiental. Claves para la acción proambiental comunitaria* (R. Castro) per part de la SCEA

2008

montseny

catalunya

Agermanament entre el Parc Natural del Montseny i el Parc Natural de Súdeifel d'Alemanya-Luxemburg

Conveni per a la creació dels centres d'informació de Sant Esteve de Palautordera, Aiguafreda i Sant Pere de Vilamajor

Inauguració de La Calma, Parc Etnològic de Tagamanent

Renovació dels quaderns del mestre i de l'alumne *Coneguem els nostres parcs* per part de la Diputació de Barcelona

Publicació del fullet *Itineraris guiats pel Parc Natural del Montseny* per part de la Diputació de Barcelona

2001-2002
Primera edició de l'agenda escolar del Montseny dins el programa «Viu el Parc»

2001

Inici del programa «Agenda 21 escolar» de Barcelona, des del 2014 anomenat «Escoles + sostenibles»

Inici de l'agrupació d'entitats per crear la Xarxa de Voluntariat de Catalunya (XVAC)

Inauguració del centre d'informació del Brull amb visites al jaciment ibèric del turó de Montgròs

2002

Creació de l'Ateneu d'Educació Ambiental de la SCEA com a espai de formació permanent per a educadors ambientals

Aprovació del Compromís ciutadà per la sostenibilitat 2002-2014 a Barcelona

Inauguració del centre de natura i desenvolupament sostenible dels Pirineus de les Planes de Son, ara anomenat MónNatura Pirineus

Inauguració del centre d'informació de Fogars de Montclús i d'un punt d'informació a Campins

Inici de les visites guiades a les restes del poblat ibèric del turó de Montgròs del Brull

Constitució del Comitè de Qualitat al Parc Natural del Montseny

2003

Publicació de l'Estratègia Catalana d'Educació Ambiental per part del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya

Publicació de la col·lecció «Guies per fer l'ecoauditoria del centre educatiu» per part de l'Ajuntament de Barcelona

Creació de la Xarxa de Custòdia del Territori (XCT)

Presentació de la primera proposta del projecte «El Montseny a l'escola» a la Diputació de Girona per part del Centre d'Educació Ambiental Santa Marta

Implantació del sistema de qualitat en la gestió dels equipaments i els serveis d'ús públic al Parc Natural del Montseny

Publicació dels fullets *Audiovisuals al Parc Natural del Montseny*, *Itineraris amb vehicle des del Brull* i *Centres de documentació de la Xarxa de Parcs Naturals* per part de la Diputació de Barcelona

2004

Inauguració de l'exposició «Habitar el món» (R. Folch) al Fòrum de Barcelona

Inici del programa «Poesia als parcs» de la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya

Publicació d'*Un nuevo punto de partida para la reflexión territorial* (J. Terradas)

Reedició del *Mapa excursionista del Montseny* (1: 25 000) per part de la Diputació de Barcelona

Segona trobada de la xarxa d'equipaments d'educació ambiental al Montseny

Digitalització dels audiovisuals de Can Casades *Les quatre estacions al Montseny* i *L'home i el Montseny*

Inauguració de l'allotjament rural Casanova de Sant Miquel, a Aiguafreda

2005

Creació del recurs «Joc dels camins de l'aigua dolça» de la SCEA

Conveni entre l'Obra Social de “la Caixa” i la Diputació de Barcelona per al desenvolupament del Pla de gestió integral per a la conservació dels sistemes naturals de la Xarxa de Parcs Naturals

Creació de la Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya (XVAC)

Primera publicació de la revista *Nat, Descobreix la Natura*

2005-2014
Dècada sobre Educació per al Desenvolupament Sostenible promoguda per la UNESCO

Creació de l'itinerari adaptat per a persones amb mobilitat reduïda «La font del Frare», a la vall de Santa Fe

Recuperació de l'espai de la font i el seu itinerari com a recurs pedagògic de l'Escola de Natura de la Traïna

Publicació de la *Guia d'itineraris de flora i fauna per la Xarxa de Parcs Naturals* per part de la Diputació de Barcelona

2006

Inici de les accions per facilitar l'accés de les persones amb discapacitat al medi natural promogudes per la Diputació de Barcelona

Creació de l'Ateneu d'Educació Ambiental a les comarques de Tarragona

Celebració del Primer Congrés de Reserves de la Biosfera de l'Estat espanyol a Lanzarote

Inici del programa «El Montseny a l'escola» de les diputacions de Barcelona i Girona

Elaboració del Pla estratègic de desenvolupament i implantació del Sistema d'Informació Geogràfica de Gestió de la Xarxa d'Espais Protegits (SIGEP) per part de la Diputació de Barcelona

Celebració del vintè aniversari de l'agermanament entre el Parc Natural del Montseny i el Parc Nacional de les Cevenes a Sant Esteve de Palautordera

2007

Participació de la Diputació de Barcelona a la «Jornada sobre reserves de la biosfera i ecosistemes de muntanya» a Madrid

Publicació de la *Guia de rutes literàries per la Xarxa de Parcs Naturals* per part de la Diputació de Barcelona

Creació del Centre per a la Sostenibilitat Territorial

Redacció del nou Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge del Parc del Montseny per part de les diputacions de Barcelona i Girona

Adquisició de la finca Matagalls, de 361 hectàrees, per part de la Diputació de Girona

2008

Inici del programa «De font en font, aprenem de l'aigua», de la Fundació Vincles

Participació de la Diputació de Barcelona en el III Congrés Mundial de Reserves de la Biosfera a Madrid i en el Congrés Mundial de la Natura a Barcelona

Els centres escolars sumen esforços per afavorir la sostenibilitat

Al llarg dels últims vint anys s'han posat a disposició dels centres escolars de Catalunya diversos programes que promouen la presa de consciència sobre la sostenibilitat i el respecte pel medi ambient en l'àmbit educatiu.

L'any 1998 va néixer el programa «Escoles verdes», a proposta de la Societat Catalana d'Educació Ambiental, com un compromís per donar suport a totes les escoles de Catalunya que compartien l'interès per desenvolupar accions educatives per afrontar els

nous reptes i valors de la sostenibilitat. Aquest programa de la Generalitat de Catalunya, que enguany celebra el seu vintè aniversari i que el curs 2017-2018 ha comptat amb 680 centres adherits, té com a finalitat ajudar les escoles a incorporar els valors de l'educació per a la sostenibilitat, promoure la participació activa de la comunitat educativa en la millora de l'entorn i afavorir l'intercanvi entre els centres que treballen en la mateixa línia.

El professorat dels centres educatius que participen en el programa assisteix a seminaris territorials, jornades temàtiques

i trobades d'intercanvi, en què es reconeix el compromís de les escoles en la millora contínua de l'educació per a la sostenibilitat.

Una altra de les iniciatives vigents que promou la sostenibilitat en l'àmbit educatiu va néixer a partir del projecte d'escala mundial «Agenda 21», sorgit el 1992 a la Cimera de la Terra de Rio de Janeiro, que, amb la idea d'afrontar problemes com l'exhauriment dels recursos o la contaminació, va fer una crida perquè totes les ciutats elaboressin la seva pròpia proposta d'àmbit local. En

aquest sentit, l'Àrea de Medi Ambient de la Diputació de Barcelona va crear l'any 1995 el programa «Agenda 21 local» per oferir als municipis una eina de planificació en clau de sostenibilitat a llarg termini.

Barcelona és una de les ciutats d'arreu del món que s'han unit a la proposta. L'Ajuntament de la ciutat impulsa el projecte en diversos àmbits, com ara l'escolar, mitjançant l'«Agenda 21 escolar», promoguda l'any 2001 i anomenada «Escoles + sostenibles» des del 2014. Es tracta d'un programa que vol implicar els centres educatius en el procés de construir

un món més sostenible començant per la intervenció en l'entorn més immediat. Durant el curs 2017-2018 han participat en el programa 352 centres.

En aquest context i amb l'objectiu de sumar els esforços dels centres educatius implicats en algun dels programes d'educació ambiental, la Generalitat de Catalunya i un grup d'ajuntaments van acordar l'any 2009 la creació de la Xarxa d'Escoles per a la Sostenibilitat de Catalunya (XESC), formada per la Xarxa d'Escoles Verdes i xarxes locals que promouen programes

d'aquest àmbit a les escoles de Catalunya. La XESC treballa per fomentar el debat intern, organitzar espais d'intercanvi d'experiències i establir lligams amb xarxes d'altres comunitats autònomes, europees o internacionals.

En el cas de la Reserva de la Biosfera del Montseny, són deu les escoles adherides al programa «Escoles verdes» i a la XESC.

El Parc, punt de trobada per a professionals, tècnics i investigadors

En el marc de les jornades tècniques i les trobades científiques que organitza la Diputació de Barcelona, el mes de febrer de l'any 1999 va tenir lloc a Viladrau la jornada «Educació ambiental i comunicació al Parc Natural del Montseny».

La proposta va sorgir a partir dels canvis que havia experimentat l'educació ambiental des de l'aparició de Can Lleó. Després de l'increment i la diversificació de l'oferta de serveis, programes i equipaments públics i privats, aquesta trobada va servir per recollir i analitzar els resultats i les valoracions dels últims anys, així com per plantejar projectes i reptes de futur. La jornada va acollir una vintena de comunicacions.

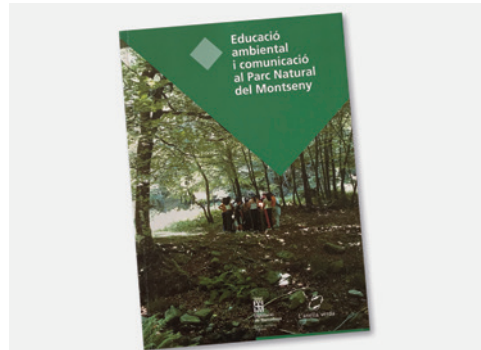
Els participants d'aquestes jornades van ser els titulars de tots els equipaments i serveis d'educació ambiental de l'àmbit del Parc i la seva àrea d'influència, els titulars dels centres d'informació i documentació, l'administració gestora del Parc i representants del Departament d'Ensenyament.

Les conclusions de la jornada es van recollir en el número 31 de la col·lecció «Monografies», editada per la Diputació de Barcelona, que aplega les publicacions de caràcter tècnic adreçades a professionals i investigadors.

Aquesta col·lecció inclou també les conclusions de les trobades d'estudiosos del Montseny, unes reunions quadriennals iniciades l'any 1986 per exposar els estudis fets per naturalistes, investigadors i tècnics que permeten recopilar informació d'acord amb el que estableix el Pla de conservació del Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny aprovat l'any 2014. Fins a l'actualitat s'han organitzat nou trobades en diferents municipis del Parc, en les quals s'han presentat 375 comunicacions de l'àmbit del patrimoni natural i cultural.

Les trobades d'estudiosos ajuden a millorar el coneixement i la gestió del Parc (XPN)

Publicació de les comunicacions recollides a les jornades tècniques d'educació ambiental

«Coneguem els nostres parcs», un programa amb 36 anys d'història

Amb l'objectiu de donar a conèixer als escolars la tasca de conservació i difusió dels espais naturals protegits i conscienciar-los de la importància d'assumir compromisos socials responsables amb el medi natural, la Diputació de Barcelona va idear el programa «Coneguem els nostres parcs».

El programa, en funcionament des del curs 1982-83, està adreçat als alumnes de sisè d'educació primària i promou l'aprenentatge actiu mitjançant la identificació i l'estudi de la vegetació, la fauna i el patrimoni cultural característics dels parcs. Els seus continguts permeten treballar una part de les competències bàsiques establertes en el currículum escolar, especialment en les àrees de coneixement del medi natural, social i cultural i educació per a la ciutadania.

El programa de treball de «Coneguem els nostres parcs» consta de dues fases. La primera es desenvolupa a l'aula i és una presa

de contacte amb els espais naturals protegits a través de la introducció de conceptes teòrics; la segona consisteix a posar en pràctica aquests conceptes en diferents espais protegits integrats en el programa, entre ells, el Parc Natural del Montseny.

«Coneguem els nostres parcs» és un programa inclusiu, ja que dona resposta a totes les necessitats educatives. Els alumnes amb mobilitat reduïda tenen a disposició itineraris pedagògics adaptats per facilitar-los la marxa, i els alumnes invidents o amb problemes de visió disposen de recursos educatius de suport que els permeten fer totes les activitats. A més, també està preparat per atendre grups amb altres necessitats educatives especials o amb risc d'exclusió social.

En el marc d'aquest programa, que es manté vigent després de 36 anys d'història, prop de cent mil alumnes han visitat el Montseny.

Guiatges i activitats didàctiques al Parc (XPN)

Quadern de camp (XPN)

Estratègia catalana d'educació ambiental, una eina per a un futur sostenible

En un context en què l'interès per aconseguir un desenvolupament sostenible adquireix una rellevància especial entre la societat catalana, de l'any 2000 al 2003 el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya va impulsar i coordinar l'Estratègia catalana d'educació ambiental (ECEA). Es tracta d'un procés obert a la participació de tothom que va sorgir amb la finalitat de promoure el compromís amb els valors i les iniciatives

ambientalment sostenibles i reunir els esforços fets a Catalunya en el camp de l'educació ambiental. El document marc, publicat l'any 2003, presentava un primer diagnòstic sobre l'estat de l'educació ambiental i formulava unes línies estratègiques en clau de sostenibilitat per millorar la situació actuant en vuit sectors socials rellevants: administració autonòmica, administració local, comunicació, empresa,

ensenyament, organitzacions no governamentals, voluntariat, i universitat i recerca.

Les línies d'actuació i les propostes d'acció recollides en el document es van compartir amb els assistents del Fòrum de l'Estratègia celebrat el mes d'abril de 2003, en què van participar dues-centes seixanta persones d'àmbits socials, acadèmics i professionals diversos.

«Sentíem, apreníem i transmetíem, tot alhora, la nostra passió iniciàtica per la natura del Montseny.

De tant en tant, rebíem la trucada d'en Martí per fer alguna activitat, primer a Can Lleonart i després també a Fontmartina i a la Traüna. A Can Lleonart, amb altres companys com en Jordi Cañas, i sobretot en Toni Arrizabalaga, ens atrevíem a fer l'activitat “pionera” de tres dies –en dèiem, crec, “ecologia de camp”–, i sí, fèiem tots els treballs de camp que ens agradaven i inventàvem, potser amb un pèl d'heterodòxia.

Era fantàstic veure i sentir la resposta dels alumnes en una època en la qual fer aquestes sortides només era possible quan apareixien uns professors d'institut amb moltíssima empena i vocació. Alguns i algunes els recordo com si fos ara.»

Francesc Llimona

Va ser un dels col·laboradors durant els primers anys de Can Lleonart

L'agenda escolar del Montseny, una eina de treball per als alumnes de primària

Les diputacions de Barcelona i Girona editen des del curs 2001-2002 una agenda escolar que va néixer en el marc del programa escolar «Viu el Parc». L'agenda es reparteix entre els alumnes de sisè de primària dels centres educatius públics dels municipis del Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny.

Els seus continguts són fruit de la inspiració i la recerca duta a terme pels alumnes de cinquè de primària de cada centre, que aporten un text amb el qual descriuen una experiència relacionada amb

el Parc que han organitzat des de l'escola i que volen mostrar a la resta d'alumnes dels municipis veïns.

L'agenda escolar, que actualment s'emmarca en el programa «El Montseny a l'escola», va ser impulsada pel centre d'educació ambiental Santa Marta de Viladrau a proposta de la Fundació Societat i Cultura, juntament amb quatre col·laboradors: ADEMC, Aprèn Serveis Ambientals, La Farga del Montseny i Servei de Guies del Montseny. Val a dir que aquesta agenda ha estat una eina pedagògica

de primer ordre que ha permès fer arribar el parc al conjunt de les famílies residents i ha ajudat les escoles a fer-se partícips d'un projecte comú.

«El Montseny a l'escola», un apropament al Parc des dels centres educatius

Els centres educatius dels 18 municipis que integren el Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny participen des de l'any 2007 en el programa «El Montseny a l'escola» amb la idea d'apropar aquest espai protegit a la població local i estimular els alumnes a conèixer i valorar el seu entorn més proper i participar en la seva preservació.

El programa té com a objectiu principal ser un recurs educatiu útil i compatible amb el currículum escolar per aconseguir que els alumnes de primària apreïin el seu patrimoni i siguin conscients de la importància de participar activament en la conservació i la millora del medi natural, i pretén connectar aquest aprenentatge amb el d'altres disciplines. Aquesta eina vol servir de plataforma perquè els centres educatius, els centres d'educació ambiental i els gestors del Parc puguin

compartir experiències i fomentar la qualitat dels programes educatius.

«El Montseny a l'escola» s'implementa al llarg dels tres cicles educatius d'educació primària i té unes unitats didàctiques concretes per a cadascuna de les etapes. Aquestes temàtiques se seleccionen tenint en compte les característiques rellevants del medi i la correspondència amb el currículum educatiu dels centres escolars.

El programa preveu instruments avaluadors que permeten determinar el grau en què es van assolint els objectius educatius del programa i aporta, alhora, elements de reflexió i de revisió del mateix funcionament. Complementàriament, es desenvolupen reunions i entrevistes periòdiques entre els diferents agents implicats per a la millora constant del programa.

Alumnes de l'escola Els Pinetons de la Garriga a l'hort d'Hortensania (LP)

Alumnes de l'escola Farigola de Seva al mas Muntanyà (LP)

2009

Inici del programa de sortides guiades «Tots els diumenges de l'any» al Parc Natural del Montseny, de la Diputació de Barcelona

Publicació del conte *La Xara i el Pau i la dona d'aigua* per part de la Diputació de Barcelona

Inauguració de l'Oficina del Parc Natural del Montseny a la Masia Mariona, cedida per la família Patxot, i de l'exposició permanent «Univers Patxot»

Publicació de la *Guia de flora bàsica* del Parc Natural del Montseny, editada per la Diputació de Girona

Presentació d'«El Montseny a l'escola» en el cinquè Congrés d'Educació Ambiental de Montreal (Canadà)

2009

Creació de la Xarxa d'Escoles per a la Sostenibilitat a Catalunya (XESC)

Inici del préstec de bicicletes de mà per a persones amb mobilitat reduïda en diferents centres d'informació de la Xarxa de Parcs Naturals

Inauguració del centre La Fàbrica del Sol de l'Ajuntament de Barcelona

Obres d'adaptació de Can Lleonart per a l'accés de persones amb mobilitat reduïda

Publicació de la *Guia de fauna vertebrada bàsica* del Parc Natural del Montseny per part de la Diputació de Girona

Publicació de la *Guia d'equipaments d'educació ambiental i ús públic de la Xarxa de Parcs Naturals* per part de la Diputació de Barcelona

2010

Aplicació de la Llei 45/2007 per al desenvolupament sostenible del medi rural a les reserves de la biosfera

2010-2013

Projecte de gestió del voluntariat als parcs europeus en el marc d'Europarc

Presentació de l'Estratègia d'educació ambiental al Parc Natural del Montseny, reserva de la biosfera. Pla d'acció (2011-2015)

Adhesió del Parc Natural del Montseny a la Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS)

Creació de la Taula de Productors del Montseny en el marc del projecte Rururbal de cooperació transnacional europea

2011

Creació de la ruta teatralitzada inclusiva «Natura, un viatge pels sentits», al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

Publicació d'una col·lecció de fitxes de fauna inclusives dels principals animals de la Xarxa de Parcs Naturals per part de la Diputació de Barcelona

Publicació de *Fora de classe. Guia de criteris de qualitat per a les activitats d'educació ambiental*, per part de la SCEA

Presentació del Pla de suport al tercer sector ambiental de Catalunya 2011-2014 de la Generalitat de Catalunya

Procés participatiu per a l'ampliació de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Desplegament del programa educatiu «El Montseny a l'escola» a tots els municipis del Parc Natural del Montseny

Senyalització dels itineraris del roc Perer, la riera de Vallfornès i la font de Briançó a la vall de Santa Fe

2012

Redacció del Compromís ciutadà per la sostenibilitat a Barcelona 2012-2022

Publicació de 3, 2, 1... Acció! *Guia de criteris de qualitat en programes i campanyes d'educació ambiental*, per part de la SCEA

Publicació de *Fem camí. Guia de criteris de qualitat per a projectes de voluntariat ambiental*, per part de la XVAC

Celebració del Young Volcandpark a la Garrotxa

2018

Creació de la ruta teatralitzada inclusiva «Aigua, un viatge pels sentits», al Centre d'Informació de Can Casades

2013

Creació del Cercle de Voluntaris dels Parcs Naturals, de la Diputació de Barcelona

Publicació d'una col·lecció de fitxes de flora i vegetació inclusives de la Xarxa de Parcs Naturals per part de la Diputació de Barcelona

Aprovació de la proposta d'ampliació de la Reseva de la Biosfera del Montseny per part del Consell Internacional de Coordinació del programa MaB de la UNESCO

Redacció del Pla de conservació del Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny

Publicació de *Cent anys de protecció del massís del Montseny* per part de la Diputació de Barcelona

2014

Inauguració de l'Aula Ambiental Bosc Turull de l'Ajuntament de Barcelona, gestionada per la SCEA

Creació del seguiment d'indicadors de sostenibilitat per part de la Generalitat de Catalunya

Implantació del sistema «Q» de qualitat en la gestió de l'ús públic al Parc Natural del Montseny

Edició dels materials didàctics del programa educatiu «El Montseny a l'escola», amb temàtiques específiques per a cada cicle

L'agenda escolar del Montseny passa a formar part del programa «El Montseny a l'escola»

2015

2015- 2018
Inauguració de l'exposició «Camins de natura. Itineraris vitals», de la SCEA, al Palau Robert de Barcelona. Itinerant per: Casa de l'Aigua, Girona, el Prat de Llobregat i Viladrau

Celebració del 30è aniversari de la SCEA

Creació de la Xarxa de Reserves de la Biosfera Mediterrànies a través del programa MaB de la UNESCO

Presentació del Pla de suport al tercer sector ambiental de Catalunya 2015-2018 de la Generalitat de Catalunya

Primer concurs de receptes de cuina de la Reserva de la Biosfera del Montseny

Inici del projecte Life Tritó Montseny amb la col·laboració de la Diputació de Girona, la Generalitat de Catalunya, el Zoo de Barcelona i Forestal Catalana

Inici del programa «Fem festa, fem parc» dins del Pla estratègic d'educació ambiental del Montseny

2016

Aprovació del Pla estratègic Xarxa 2020 de la Diputació de Barcelona a la 16a Assemblea General de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat

Celebració del 40è aniversari del primer itinerari de natura, al bosc de Santiga

Primeres jornades de debat «Dones del Montseny» a la Garriga en el marc del Pla d'igualtat de gènere a la Reserva de la Biosfera

2017

Jornada «Diàlegs d'educació i comunicació ambiental» amb motiu dels 30 anys d'educació ambiental al Prat de Llobregat

Presentació d'*Educació per als objectius de desenvolupament sostenible, objectius d'aprenentatge*, per part del Centre UNESCO de Catalunya en el marc de l'agenda mundial Educació 2030

Publicació d'*Educació ambiental: d'on venim? Cap a on anem?*, de la Diputació de Barcelona

Inici del programa d'activitats escolars d'educació ambiental a la Casa de l'Aigua de la Trinitat Nova de l'Ajuntament de Barcelona. Memorial de l'aigua

Actes de commemoració dels 40 anys de la primera escola de natura de Can Lleonart i de la declaració del Parc Natural del Montseny com a reserva de la biosfera

2018

montseny

catalunya

Fer compatible el turisme i la sostenibilitat, un repte per als espais naturals

Per donar resposta a la necessitat que l'activitat de les empreses turístiques pugui conviure amb la conservació dels espais naturals protegits com el Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny, a finals de la dècada de 1990 va néixer la Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS). La CETS s'inscriu en les prioritats mundials i europees adoptades durant la Cimera de la Terra de Rio de Janeiro de l'any 1992, recollides a l'«Agenda 21».

La CETS és una eina gestionada per la Federació Europarc que sorgeix per garantir que l'ús públic dels parcs naturals es desenvolupi minimitzant els impactes negatius i afavorint el desenvolupament socioeconòmic local. Com a objectiu principal, es planteja fomentar el coneixement dels espais protegits d'Europa per tal que les generacions futures puguin gaudir-ne, així com millorar la gestió del turisme dels espais protegits tenint en compte les necessitats del medi ambient, de la població local, de les empreses i dels visitants.

Un dels elements essencials de la CETS és la participació activa dels agents turístics del territori, que s'han de coordinar amb les administracions públiques per portar a terme una estratègia que promogui el turisme sostenible en el marc d'un fòrum de treball i reunions de coordinació regulars. El Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny està acreditat amb la CETS des de l'any 2011 i s'hi han adherit una vintena d'empreses del territori, quatre de les quals estan dedicades a l'educació i la interpretació ambiental: Aprèn, ADEMC, Educa Viladrau i Aula de Natura Santa Marta.

La CETS és un marc idoni per al debat i l'intercanvi d'idees (XPN)

El Pla estratègic d'educació ambiental del Montseny, una eina en evolució constant

A petició de les diputacions de Barcelona i Girona i amb la voluntat d'enriquir la pràctica de l'educació ambiental al Parc Natural del Montseny, la Societat Catalana d'Educació Ambiental (SCEA) i Àlteris (UAB) van iniciar el 2009 un procés participatiu que va comptar amb la col·laboració dels equipaments d'educació ambiental del Montseny i tècnics de referència de totes dues diputacions.

Aquest procés, que va generar el Pla estratègic d'educació ambiental del Parc Natural del Montseny, va donar

com a resultat el Pla d'acció 2011-2015, un document que defineix 35 accions agrupades en cinc eixos: ampliar el ventall d'activitats; actualitzar els enfocaments, els programes i les activitats; oferir formació permanent; proporcionar informació, i desenvolupar recursos i eines.

Una de les accions pilot que s'han portat a terme és «Fem festa, fem parc», que va celebrar la primera edició l'any 2016. Es tracta d'un itinerari interpretatiu i participatiu per actors locals en el marc de la festa major dels municipis

i portat a terme per l'equip d'educació ambiental més proper.

El Pla es considera un programa viu i en evolució constant en què els diferents actors (aules de natura, tècnics municipals, escoles, entitats culturals, etc.) han d'establir espais de diàleg i d'intercanvi per a la realització de propostes innovadores amb el Parc com a element aglutinador.

Els parcs naturals, espais accessibles per a tothom

Per tal que l'oferta d'activitats dels parcs naturals sigui oberta a tots els públics, l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona porta a terme des de l'any 2006 diverses accions per facilitar l'accés de les persones amb discapacitats al medi natural. A través d'un conveni de col·laboració amb la Fundació "la Caixa", s'han desenvolupat diversos projectes dirigits al col·lectiu de persones amb discapacitats físiques i sensorials.

Entre aquests projectes, cal destacar els itineraris senyalitzats adaptats per a persones amb discapacitats de mobilitat o visuals, les rutes amb geocerca i les rutes teatralitzades inclusives.

Les rutes teatralitzades inclusives, que es poden trobar en diversos espais naturals protegits, donen vida al patrimoni natural, cultural i etnogràfic i permeten descobrir-ne els orígens d'una manera amena. Al Centre d'Informació Can Casades, al Parc Natural del Montseny, l'any 2013 es va iniciar «Aigua, un viatge pels sentits», una ruta pensada per a persones amb discapacitats o sense que transita per l'itinerari adaptat de la font del Frare, vorejant la riera de Santa Fe, i explora els cinc sentits: vista, tacte, oïda, gust i olfacte.

Teatralització a la vall de Santa Fe (XPN)

Guiatges / itineraris inclusius (XPN)

«Els desplaçaments gairebé diaris durant tants anys a Can Lleonart m'han permès reviure els increïbles canvis estacionals i gaudir de la imprevisible meteorologia de la vall; aquest segell tan particular de l'entorn de Can Lleonart, el podria definir com el més potent entre els meus records.»

**Signatus Grup Naturalista
(Ignasi Castellví)**

*Empresa concessionària de Can Lleonart
durant els últims anys*

Grup d'alumnes a Can Lleonart el curs 2017-18 (LP)

LIFE Tritó Montseny, un projecte que vol garantir la conservació d'una espècie única al món

Durant el període 2016-2020 es porta a terme el projecte LIFE Tritó Montseny, que té l'objectiu de millorar l'estat de conservació del tritó del Montseny (*Calotriton arnoldi*) i el seu hàbitat de ribera.

Aquest amfibi, endèmic del Parc Natural del Montseny i únic vertebrat endèmic de Catalunya, és considerat l'amfibi més amenaçat de l'Europa occidental, i va ser definit com a nova espècie l'any 2005. Des de llavors, l'òrgan gestor del parc natural, juntament amb investigadors externs, treballa per conèixer-lo millor i garantir-ne la preservació.

El projecte LIFE Tritó Montseny es planteja una sèrie d'objectius que inclouen incrementar la qualitat hidrològica i el cabal dels torrents on viu el tritó; eliminar o reduir les amenaces que actualment hi ha sobre el seu hàbitat; assegurar la conservació genètica de l'espècie i ampliar la seva àrea de distribució; establir una cobertura legal més àmplia i aprovar un

pla de conservació de l'espècie; incrementar el coneixement científic i els requeriments ecològics d'aquest amfibi, i, finalment, implicar i comprometre els agents del territori en la conservació dels hàbitats de ribera, de la seva biodiversitat i, en especial, d'aquest endemisme del Montseny.

Per donar resposta a aquests objectius, el projecte promou una cinquantena d'accions que es duren a terme al Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny i en tres centres de cria, entre ells, el Zoo de Barcelona. Entre aquestes accions, destaquen les adreçades a l'educació ambiental i a la sensibilització de la població local.

LIFE Tritó Montseny compta amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona, la Diputació de Girona, la Generalitat de Catalunya i el Zoo de Barcelona, i està cofinançat per aquestes administracions i el programa LIFE de la Unió Europea.

Tritó del Montseny (FA)

Presentació de l'exposició dedicada al tritó del Montseny a les instal·lacions del Zoo (XPN)

«La tasca pedagògica de l'Escola de Natura Can Lleonart ha estat possible gràcies a la voluntat política de la Diputació de Barcelona, a la iniciativa dels tècnics del Servei de Parcs Naturals i a l'entusiasme i la dedicació de persones com en Martí Boada, que va saber transmetre els seus coneixements de l'espai natural als alumnes gràcies a l'entusiasme i la passió amb què els parlava.»

Han passat 40 anys i avui el territori està ben dotat d'equipaments d'educació ambiental, però cal reconèixer la tasca dels pioners que al seu dia van contribuir al procés d'obertura de l'escola cap al coneixement de l'entorn natural i social.»

Anna Agenjo

Mestra. Tècnica adscrita al Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona i promotora del programa «Coneguem els nostres parcs»

«Can Lleonart... una petja inesborrable. Tot un referent en l'educació ambiental i un recurs pedagògic i científic allà pels anys vuitanta. Quins records com a estudiant àvid de conèixer i investigar!! Més tard, com a educador vaig descobrir el plaer de l'ensenyament i em vaig retrobar amb l'alegria, l'interès i la intel·ligència dels infants en mig de la natura, a la vall de Sant Fe.»

Àngel Miño Salinas

Biòleg, responsable de Can Lleonart

2018: doble celebració al Parc Natural del Montseny

Quaranta anys després de la declaració del massís del Montseny com a reserva de la biosfera i de l'obertura de Can Lleonart com la primera escola de natura de l'Estat espanyol, durant l'any 2018 el Parc Natural del Montseny celebra aquesta doble efemèride. Per commemorar-la, les diputacions de Barcelona i Girona han promogut una sèrie d'actes aprofitant els que ja estaven programats i que se celebren de manera habitual en l'àmbit del Parc.

Els actes de commemoració de la declaració del Montseny com a reserva de la biosfera tenen com a objectiu celebrar el 40è aniversari amb la població local i el públic visitant, així com donar a conèixer els objectius de les reserves de la biosfera en general i de la del Montseny en particular. D'altra banda, la celebració del 40è aniversari de l'obertura de l'Escola de Natura Can Lleonart vol donar a conèixer el paper que va tenir l'equipament al públic interessat en

l'educació ambiental i propiciar espais de trobada i reflexió sobre l'evolució i l'estat actual de la reserva de la biosfera i l'educació ambiental al Montseny i a Catalunya. No ens equivocarem gaire si diem que milers i milers d'alumnes han passat per les instal·lacions de l'Escola de Natura Can Lleonart en aquests quaranta anys.

Dues generacions de catalans i catalanes que van conèixer el massís sota el guiatge d'aquells monitors ambientals pioners de l'educació ambiental a Catalunya, tasca que van continuar altres professionals i equips concessionaris que han vist com, anys després, són els nets i les netes d'aquells primers alumnes els qui continuen apropant-se al Montseny per conèixer-lo, respectar-lo i, en definitiva, actuar proactivament en la seva conservació i divulgació. En resum, el tarannà de l'educació ambiental a casa nostra. Una història de passat que volem que també sigui de futur.

Hi ha recursos que són clau per entendre allò que ens envolta. Espais que posen a prova els nostres sentits i ens ajuden a utilitzar totes les nostres capacitats. Can Lleonart a l'exposició «Camins de natura, itineraris vitals» (LP)

«La visita a l'Escola de Natura Can Lleonart va ser molt enriquidora. Per a nosaltres era una altra manera d'enfocar l'estudi d'un bosc. Fins aleshores les nostres excursions eren això: excursions. Ens limitàvem a observar allò que era evident, les espècies vegetals, les varietats de fulles i flors, les diferents roques. Tot era un món descriptiu i, si voleu, una mica col·leccionista. Ens limitàvem a fer un recull de coses que després posàvem en un dossier.

Després de la nostra estada a Can Lleonart, vam començar a veure el bosc com un món dinàmic, on s'interrelacionaven espècies animals i vegetals, i aquestes, amb el sòl. Vam aprendre la importància d'una ploma d'ocell perduda entre el fullatge, dels excrements, de les egagròpiles, dels cecidis, dels quals fins aleshores no teníem cap informació. Ens van explicar que podíem elaborar xarxes tròfiques a partir d'aquestes troballes. Vam quedar tan entusiasmats que el curs següent hi vam tornar.»

Misericòrdia Soronellas

Mestra de l'institut Gaudí de Reus, el primer centre que va visitar l'Escola de Natura Can Lleonart

D'esquerra a dreta: Montserrat Català, Martí Boada i Misericòrdia Soronellas durant la primera visita a l'Escola de Natura Can Lleonart (MB)

40 anys de gestió de l'Escola de Natura Can Lleonart

**1978
1989**

**Martí Boada
Maribel Marín**
(responsables)

Gestió directa del Servei de Parcs Naturals

**1989
1990**

Àngel Miño
(responsable)

Gestió del Servei de Parcs Naturals

**1990
1994**

Antoni Bombí
(responsable)

Gestió del Servei de Parcs Naturals

**1994
2001**

TALP Comunicació
(entitat concessionària)
**Anna Mas
Pep Martín
Juanjo Ortega
Patricia Rovira**

Concessió administrativa

**2001
2018**

**Signatus
Grup Naturalista**
(entitat concessionària)
Ignasi Castellví

Concessió administrativa

